

ELIZABETH FRY

1780—1845

Inleiding

De bijzondere betekenis van Elizabeth Fry steekt niet in het feit, dat zij zich, in tegenstelling tot anderen, geroepen gevoelde, veel te doen voor de armen in het algemeen en voor de vrouwelijke gevangenen in het bijzonder. Want eer zij haar zegenrijke arbeid aanving hadden verschillende mannen en vrouwen uit aanzienlijke kringen zich voor en na beijverd, scholen en kringen te stichten, waar de allerarmsten onderwijs ontvingen en hulp konden vinden. Evenmin was Elizabeth Fry, behoorende tot de „bezittende klasse” een revolutionnaire, die haar leven besteedde in dienst van de idee der gelijkheid aller menschen of van het ideaal der vrijmaking van de „mindere standen”. Zij was niet de eerste, wier hart uitging naar de armen, de lijdenden en de vertrapten, doch zij zag hen in Christus als haar broeders en zusters.

Afkomstig uit een familie der bevoorrechte kaste, bleef ze daartoe haar leven lang behooren wanneer zij 's winters haar groote heerenhuis in Londen, 's zomers haar landgoed in Essex bewoonde of in het buitenland reisde. Haar man was bankier en dat bepaalde haar maatschappelijke positie; zij was een trouw echtgenoot en een liefhebbend moeder van elf kinderen; dat bepaalde haar omvangrijke taak. Haar verplichtingen waren niet weinige, mede omdat ze de gastvrouw der zakenrelaties van haar man moest zijn. Maar ook omdat ze, met hem, behoorde tot het gezelschap der Quakers, wier vriendenkring dikwijls in haar ruime woning vergaderde, niet alleen, doch onder wie zij dan een gaarne gehoorde voorgangster was.

Maar onderwijl deed zij, wat ze ter liefde van haar Heer eenvoudig niet nalaten kon: aan arme kinderen gaf zij het onderwijs, dat ze ontbeerden; verslonsde, moedeloze en uitgeputte dorpsvrouwen was ze een raadgeefster en een toegewijde hulp; de zieken en lijdenden bezocht ze, troostte en ondersteunde hen op duizend en een manieren. En toen zij ontdekte, welke verschrikkelijke toestanden in de gevangnissen bestonden, sloeg ze zonder aarzelen de hand aan de ploeg om daarin verbetering te brengen.

De eene bemoeienis lokte steeds als vanzelf de andere uit. Ze zocht geen christelijk-sociaal werk, doch ze vond op haar weg al die arbeid der reddende en helpende naastenliefde, die haar als 't ware héél haar leven door telkens weer tegemoet kwam. Slechts voorgelicht door haar helder verstand, haar nuchtere inzicht in wat vóór alles noodzakelijk gedaan moest worden, vond ze instinctief steeds het rechte pad in de doolhof der bezwaren en belemmeringen. Gedreven als zij werd door die ééne,

brandende begeerte: lijdten te verzachten om Christus' wil, lagen haar de organisatie-vormen die het best dienen konden, als 't ware vlak voor de hand.

Wij zullen de geschiedenis van haar bijzondere leven hier navertellen.

Jeugd

Elizabeth was het vierde kind uit het huwelijk van den rijken bankier en wolhandelaar John Gurney en diens mooie, begaafde vrouw Katharina Bell, welke echt met niet minder dan elf kinderen werd gezegend. Zij werd op de 21ste Mei 1780 op haar vaders landgoed Earlham bij het dorp Bramerton geboren en genoot een zonnige, zorgeloze jeugd in een omgeving, waar een beschaafde, opgewekte doch ietwat oppervlakkige geest heerschte. Weliswaar behoorden de Gurneys tot de Quakers en bezochten de familieleden des Zondags de bijeenkomsten der Vrienden te Norwich, doch in den huize Gurney nam men al de strenge levensregels en de soberheid, welke de gemeenschap kenmerkte, niet in acht.

Met zijn onderhoorigen ging John Gurney om zooals dat in zijn tijd en in zijn kringen gewoonte was, wat beteekent, dat hij een onverschillige minachting voor hen koesterde. Aan Elizabeth — wier karakter van dat harer broers en zusters nog al verschilde — verbood hij natuurlijk iedere omgang met het volk van de plaats en uit het dorp, doch dat verhinderde het meisje niet, reeds als kind telkens contact met de armen te zoeken.

Katharina Gurney overleed na de geboorte van haar elfde kind en sindsdien kwam de zorg voor de groote huishouding zoowel als voor de opvoeding der kinderen aan haar oudste dochter. Wanneer daartoe gelegenheid bestond hield John Gurney er van, vergezeld van eenige hunner te paard naar Norwich te rijden en bij zulke gelegenheden nam het gezelschap dan welwillend de eerbiedige hulde der Bramertonsche dorpingen in ontvangst. Vooral Elizabeth met haar roode lakschoenen en haar roode japon trok steeds sterk de aandacht.

Toen de meisjes ouder werden — er waren zeven zusters! — ging het drukker toe op Earlham; altijd waren er jonge, geestige gasten, met wie gedanst en gemusiceerd werd. Soms kwamen in die jaren ook adellijke vluchtelingen uit Frankrijk over, die aan tafel onder ademlooze spanning verhaalden, hoe het gepeupel in Parijs huis hield; en ieder, die naam had, onthalsd werd zoo hij niet tijdig zijn heil zocht in een overhaaste vlucht naar het rustige, gastvrije Engeland.

In deze jaren ontmoette Elizabeth eens een ernstige Rooms-Katholieke jongeman, wiens vroom-

heid haar scherpe opmerkzaamheid trok, zonder dat zij echter tot navolging daarvan geprikkeld werd. Een radicale ommekeer in haar leven veroorzaakte echter, in 1797, de prediking van den uit Amerika gekomen Quaker William Savery, die te Norwich in de kring der Vrienden voorging. Van het oogenblik aan, waarop zij door die prediking in het hart gegrepen werd, wendde het jonge meisje zich tot de strenge levenswijze, maar ook tot de sobere kleedij van haar geloofsgenooten. Wel oogstte ze dientengevolge aanvankelijk de spot en lachlust van al haar zusters, doch spoedig wist ze aller sympathie en achting af te dwingen door haar beslistheid, haar eenvoudige ernst en door het feit, dat ze steeds heel nuchter bleef.

Nog eenmaal maakte ze een „seizoen” in Londen mee met al, wat daarbij behoorde, doch slechts om dit alles daarna voor goed de rug toe te wenden en achter zich te laten. Voortaan bestudeerde ze ijverig de Bijbel, leefde sober en hield zich bezig met armenzorg en ziekenverpleging. Voor de arme kinderen van Bramerton richtte ze een schooltje in.

Huwelijk

Midden in al deze bezigheden leerde zij in het jaar 1800 Joseph Fry kennen, die, als zij, tot de Quakers behoorde en met zijn broer aan het hoofd van een bankiershuis stond. Hoewel zij zeker niet de knapste der zeven zusters was, vroeg Joseph Elizabeth's hand.

Lang aarzelde het meisje, niet wegens haar gevoelens voor den vriendelijken, beschaafden jongeman — die waren, om haar eigen typeerende woorden te gebruiken: „rustig en liefelijk” — doch omdat ze bij haar huwelijk met hem de philanthropische arbeid in Bramerton moest opgeven. Toch stemde ze toe maar op voorwaarde, dat haar echtgenoot haar altijd vrijlaten zou om het werk te doen, waarvan ze de overtuiging bezat of mocht verkrijgen, die niet te kunnen nalaten.

Dat beloofde Joseph en hij heeft immer woord gehouden. Steeds bleef hij gedurende de komende, vaak zeer moeilijke jaren, Elizabeth's trouwe maker, die haar hielp en raad gaf, als zij daaraan behoefte had, doch die haar vóór alles vrij liet en nooit poogde, haar terug te houden. Hun huwelijk duurde lang en was zeer gelukkig.

Dat wordt ook bewezen door het feit, dat de jonge vrouw, toen ze eenmaal in Londen woonde, het eene kind na het andere het leven schonk. Van meet af had zij vele verplichtingen, niet alleen voor het groote, oude huis, de omvangrijke en ingewikkelde huishouding met de vele mannelijke en vrouwelijke bedienden, doch ook voor de komende en gaande gasten. En niet minder voor de leden van de Quaker-gemeente, die ze altijd gaarne ontving en logeerde.

Toen Elisabeth als twintigjarig meisje in het huwelijk trad, miste zij in vele dingen de noodige ervaring. Maar in korte tijd gelukte het haar, haar huis tot een centrum van gastvrijheid te maken, waar veel menschen gaarne en vaak kwamen, waar God gediend werd met een oprecht en trouw hart en waar een aangename, opgewekte toon heerschte.

Vóór alle dingen was ze echtgenoot en moeder. Doch ze wist met haar tijd te woekeren, ook in die

perioden, waarin ze, weken of maanden lang, aan het ziekbed gebonden bleef — want haar gezondheid was maar wankel.

Het mooie landgoed Plashet, dicht bij het huis van haar vader, in de buurt van Norwich, werd al spoedig de basis voor allerlei sociaal en philanthropisch werk, dat de jonge vrouw in de omgeving ondernam. Toen zij daar, in het gezin van haar echtgenoot, geïntroduceerd werd, ontdekte Elizabeth verbaasd, dat zij, die thuis uitgelachen werd om haar ernst en haar stijfheid, hier, op Plashet, eigenlijk het wereldsche vrouwtje was. Want de Fry's behoorden tot de strenge, de ouderwetsche Quakers. Doch juist daarom vond zij er belangstelling voor wat ze doen en ondernemen wilde ten behoeve van de zieken en de kinderen in de naburige dorpen. Ook hier, als eerder in Bramerton, bezocht ze de lijdenden, hielp ze de armen bij het maken van kleedingstukken, verspreidde ze godsdienstige geschriftjes en stichtte een schooltje.

's Zomers bracht het groeiende gezin heerlijke maanden door op het buiten. En toen Joseph's ouders overleden en hij in het bezit van Plashet kwam, speelden Elizabeth's kinderen er op de gazons en tusschen de boomen van het groote park. Gedurende de wintermaanden bewoonde de familie dan weer het groote oude huis in Londen waar de dagen overvol en de plichten vele waren.

Dat de Fry's, als alle strenge Quakers, een leven leidden, dat vergelijkenderwijs sober moet genoemd worden, beteekende voor Elizabeth niet tegelijk, dat zij zich van de wereld gescheiden hield. Zelfs van de vorderingen der wetenschap was ze op de hoogte en toen in de aanvang der 19de eeuw de koepok-inenting werd toegepast, behoorde zij tot de eersten, die haar kinderen vaccineeren liet. Toen deze proef slaagde begon ze aanstonds ijverig propaganda voor de nieuwe vinding te maken in de omgeving van Plashet. Die bemoeienissen hadden succes: na korte tijd verdween de gevreesde pokziekte vrijwel geheel tot ver in de omtrek.

Newgate

Mevrouw Fry's vele kinderen waren in hun moeilijkste jaren, toen zij voor het eerst hoorde, welke verschrikkelijke toestanden heerschten in de gevangenis van Newgate. Dat was in 1813. Twee harer vrienden, de Quakers Grellett en Forster, bezochten toen — zooals de leden van de Vriendenkring dat meer deden — eens de genoemde gevangenis en verzochten den directeur bij die gelegenheid ook, hen toegang tot de vrouwenafdeelingen te verschaffen. De man ontried hen dat sterk, doch liet hen op hun aandringen tenslotte toe. Wat de Broeders te zien kregen vervulde hen met ontzetting en afgrijzen. In deze verblijfplaats van half-wilde, bijna verdierlijkte vrouwen konden zij niets uitrichten, dat zagen ze aanstonds. Slechts een vrouw zou in deze omgeving misschien iets tot stand vermogen te brengen. Maar welke vrouw? Eigenlijk kenden zij er maar één, wier persoonlijkheid de noodige overwicht en de vereischte kracht zou hebben en die eene was Elizabeth Fry, de bankiersvrouw. De mannen besloten, haar te bezoeken en haar ronduit te vertellen, wat ze in Newgate hadden gevonden.

De beschrijving, die haar vrienden Mevrouw Fry gaven van de omstandigheden, waaronder een groot aantal verwaarloosde, misdadige en ontuchtige vrouwen waren opgesloten, greep Elizabeth dadelijk in de ziel. Dat in het beschaafde Engeland iets zóo verbijsterends en mensch-onwaardigs mogelijk was scheen wel haast ongelooflijk. Maar aan het verhaalde viel niet te twifelen en Mevrouw Fry besloot dadelijk, dat zij persoonlijk een onderzoek zou gaan instellen.

Reeds eenige dagen later reed zij, in gezelschap van de zuster van haar zwager Sir Fowell Buxton, naar de gevangenis. De directeur, die de beide voorname dames ontving, verbleekte, toen hij begreep, wat zij van hem wenschten. Zijn goedbedoelde pogingen, haar van haar voornemen af te brengen werden met vriendelijke beslistheid afgewezen en schouderophalend riep hij tenslotte een paar knechts om de dames naar de vrouwenafdeeling te geleiden.

Dadelijk, toen de deur geopend werd sprongen een aantal halfnaakte, verliederlijkte vrouwen onder luid gekrijsch naar voren. In een hoek vochten eenige anderen; op de grond speelde verschillende kinderen van uiteenlopende leeftijden...

Zonder aarzelen trad Mevrouw Fry naar binnen

en sloot rustig de deur achter zich. Dan bleef ze stil staan en keek met haar klare, vriendelijke oogen rondom zich. Toen de gevangenen zagen, dat niet de oppassers, doch twee van haar eigen seksegenooten, dames van stand, het waagden, hier binnen te komen, schoven ze langzaam achteruit en staarden de bezoekers, verbaasd aan.

Van de invallende stilte gebruik makende begon Mevrouw Fry met haar innemende, beschaafde stem vriendelijk te spreken. Ze vouwde haar handen en sprak rustig, voor ieder verstaanbaar, een eenvoudig gebed uit. Daarop las ze uit het Nieuwe Testament de gelijkenis voor van de arbeiders in de wijngaard en, het boek sluitend, knoopte ze daaraan een heel eenvoudige verkondiging vast van het aloude Evangelie. De indruk van dit simpele lezen, bidden en spreken in deze omgeving was onbeschrijflijk. Eenige vrouwen staarden doodsbleek voor zich uit of keken de bezoeksters met groote oogen aan, anderen wrongen nerveus de handen en sommigen barsten in snikken uit. En toen de dames wilden heen gaan konden ze dat feitelijk slechts doen onder de belofte, dat ze spoedig zouden terug keeren.

Nog eens na deze eerste keer bezochten de vriendinnen de vrouwenzalen, doch hoewel Mevrouw

Fry niets liever had gewild, dan hier de arbeid, die zij aanstonds voor zich zag, terdege aan te pakken, moest zij nog vier volle jaren geduld oefenen, eer dat geschieden kon. Intusschen werd haar vijfjarig dochttertje, de lieveling van het gezin, ziek en stierf ondanks de meest toegewijde zorgen; de huishouding en de opvoeding der kinderen eischten een tijd lang haar onverdeelde oplettendheid en bij herhaling was zij ook zelf ziek of lange tijd bedlegerig.

Eerst in 1817 kon zij zich met volle ernst en toewijding aan de zaak van het gevangeniswerk geven. Tot dat doel zond zij haar groote kinderen naar een school buiten de stad en bracht de jongere tijdelijk bij familieleden onder dak. Toen, vrij in haar bewegingen, bracht ze de gedachten en overleggingen ten uitvoer, die haar gedurende de laatste jaren voortdurend hadden bezig gehouden.

Haar eerste werk was het stichten van een „Vereeniging voor de verbetering der vrouwelijke gevangenen van Newgate“. De eerste leden waren de echtgenooten van een predikant en tien damesleden van de Quaker-gemeente. Daarna stelde zij de gevangenen voor, dat deze haar kinderen — die dikwijls de verschrikkelijke gevangenschap deelden — zouden zenden naar een schooltje, dat door de dames ingericht werd in een leeg vertrek, tot dat doel door den gevangenisdirecteur afge-

Atoombal

„In Nice werd tegen hetzelfde uur dat de atoomproef op Bikini werd genomen, een atoombal georganiseerd, welke danspartij de gehele nacht duurde.“ Herv. Kerkblad.

De moderne mensch spreekt:

In dans en spel vervagen de fantomen.
De angst breekt straks wel aan een zachte mond.
Wij vieren feest — Ginds splitst men de atomen.
Dans, dans, mijn lief — Het vuur sluïpt naar de lont.

Wie zal de vaart van ons vernuft eens remmen?
Wij zijn de meesters — God is ons een knecht.
Wij rusten niet voordat wij alles kennen.
Dans, dans, mijn lief: het is ons goede recht.

Ons koninkrijk is nog niet weggenomen,
Al branden reeds Gods Woorden aan de wand.
Wij heerschen nog en splitsen de atomen.
Dans, dans, mijn lief, totdat de wereld brandt.

M. H. RIJNSBURGER

staan. Vervolgens kwam de taak aan de orde, de vrouwen te winnen voor een reglement, waarvan de bepalingen orde, rust en tucht moesten verzekeren, zonder welke alle verdere arbeid met lamheid geslagen zou blijven.

Op een Zondagmiddag bezochten de dames de gevangenen en Mevrouw Fry hield een vriendelijke, maar zeer ernstige toespraak. Daarin zette zij uiteen, wat de vereeniging zich ten doel stelde en maakte duidelijk, dat het belang der gevangenen alleen dan kon worden gediend, wanneer zijzelf haar volle medewerking gaven. Op de vraag, of zij zich zonder meer onderwerpen wilden aan de bepalingen van het reglement, antwoordden allen zonder aarzelen toestemmend.

Nu was de weg vrij en kon het eigenlijke werk worden aangevangen.

Met opzet had Mevrouw Fry niet alleen de directeur der gevangenis, doch ook de sherrifs en eenige vertegenwoordigers van het stadsbestuur tot het bijwonen van deze bijeenkomst uitgenoodigd. Toen de heeren zagen en hoorden, wat hier gedaan en besloten werd, toonden zij — hoewel altijd nog zeer sceptisch — zich gaarne bereid, ook hunnerzijds alles te doen, wat in hun vermogen lag om deze arbeid te doen slagen.

Nu kwam het er het eerst op aan, de gevangenen bezigheid te verschaffen en dat niet alleen, doch haar tegelijk nuttig werk te doen verrichten.

Een oud waschkok, dat ruimte voor zeventig gedetineerden bood, werd ingericht als werkplaats. Daar werden de vrouwen op zekere dag weer bijeengeroepen en las Mevrouw Fry haar de twaalf korte bepalingen voor van het reglement, dat zij had opgesteld. Zeer menschkundig sloeg de spreekster voor, dat de gevangenen zelf twaalf harer als opzichteressen zouden aanwijzen, die dan tot taak kregen, de belangen van haar groep te behartigen en die ook de verantwoordelijkheid voor haar op zich moesten nemen. De samenkomst werd besloten met de voorlezing van de gelijkenis van de onvruchtbare vijgeboom uit Lukas 13.

Van die dag aan kwam elke dag tenminste één lid der vereeniging in het werkhuis en bleef daar dan de geheele dag. Om negen uur werden de gevangenen in groepen en onder leiding van haar opzichtsters binnen gebracht; wanneer allen gezeten waren las de leidster van die dag een kort Bijbelgedeelte voor, sprak een gebed uit en leidde de werkzaamheden in. Die bestonden in de eerste tijd in het vervaardigen van de kleedingstukken voor de gevangenen zelf. Velen harer ontbeerden zelfs het hoogst noodzakelijke en het getuigt van Mevrouw Fry's practische zin, dat zij het verschaffen van werk zijn uitgangspunt nemen liet in de voorziening der eigen behoeften van de veroordeelden.

Later, toen deze behoeften gedekt waren, moest worden omgezien naar een loonend werkobject. Nu werd — zooals we nog hooren zullen — regelmatig een deel der gevangenen veroordeeld tot deportatie naar Botany-Bay in Australië. Door de Overheid werden zij dan van kleeren voorzien, waarvan een Londensche firma de leverantie had. Op voorstel van een der vereenigingsleden besloot Mevrouw Fry nu, deze kleedingstukken door de vrouwen zelf te doen vervaardigen. Zijzelf bracht een bezoek aan het hoofd der betrokken firma en zette hem zonder

omwegen de zaak uiteen. Het duurde niet lang of er werd overeen gekomen, dat de regeeringsleverancier al wat de gevangenen zouden afleveren tegen een bepaalde prijs overnam. Om de gedetineerden persoonlijk voor haar werk te interesseeren werd een deel van die verkoopprijs te harer beschikking gesteld. De sherrifs, die een bewijs van hun medeleven geven wilden, zonden daarop ongevraagd een bedrag van £ 80.—, waarvoor de benodigde materialen werden aangeschaft.

Gedurende eenige maanden werkten Mevrouw Fry en haar gezellinnen met groote ijver om dit alles te organiseeren en tot stand te brengen. Doch toen zij resultaten begonnen te boeken, toen bleek, dat het aangevangen werk inderdaad kans van slagen had, werd het zaak, de Overheid voor de arbeid te interesseeren. De dames begrepen wel, dat de door haar begonnen poging tot reclasseering op een breede, zakelijke basis rusten moest, wilde het niet te eeniger tijd weer te gronde gaan bij gebrek aan initiatief en belangstelling van toevallig, beschikbare arbeidskrachten.

Als gevolg van Mevrouw Fry's besprekingen daarover met vertegenwoordigers van de magistraat, verscheen op zekere ochtend, juist toen in de vrouwenwerkplaats uit de Bijbel werd voorgelezen, de Lord-Mayor van Londen in gezelschap van de sherrifs, het gevangenis-bestuur en den directeur. Mevrouw Fry staakte voor een oogenblik haar voorlezing, doch haar zwijgend kijken was voldoende om het gezelschap te doen begrijpen, dat zelfs hun stoornis niet geduld kon worden. De Schriftlezing werd beëindigd, de gebruikelijke stilte in acht genomen en vervolgens het gebed uitgesproken. Eerst daarna stond de leidster op om de bezoekers te ontvangen en te woord te staan. De dan volgende bespreking leidde er toe, dat de belangen der gevangenen werden veilig gesteld en de vereeniging ontving nu voortaan ook officieel alle hulp, die noodig was om haar werk voortgang te doen vinden en uit te breiden.

De gedeporteerden

Zoodra in de gevangenis de omstandigheden voor een aantal gevangenen dank zij dit alles zoover verbeterd waren, wendde Mevrouw Fry haar aandacht tot degenen, die dit oord der verschrikking verlieten om te worden gedeporteerd naar de strafkolonie in Australië.

Wanneer een transport dier ongelukkigen zou worden ingescheept, vernielden zij, vlak voor hun vertrek uit de gevangenis alles, wat binnen haar bereik kwam. De meest woeste tooneelen speelden zich dan af. Tenslotte werden zij in open wagens en onder het gejoel der begeleidende volksmenigte naar de haven gebracht, waar ze als vee werden opgesloten in een zeer beperkte ruimte op het schip, dat hen vervoeren zou en waar zij de allernoodzakelijkste accomodatie misten.

Toen een aantal vrouwen uit de afdeeling, waar Mevrouw Fry en haar comité arbeidden, zouden scheidt gaan, zorgden de dames er voor, dat de veroordeelden in gesloten wagens werden vervoerd. Tevoren spraken zij de vrouwen toe, bemoedigden haar en baden met haar.

(Wordt vervolgd.)

P. H. MULLER

ELIZABETH FRY

1780—1845

Zij gedroegen zich volkomen rustig en de gebruikelijke vernielingen bleven achterwege. Ook gingen eenige dames met haar mede om haar tot op het schip te begeleiden. Maar toen mevrouw Fry, die natuurlijk tot de geleidsters behoorde, zag, onder welke omstandigheden de gevangenen de langdurige tocht zouden hebben te maken, besloot zij aanstonds, daarin al die wijzigingen aan te brengen, waartoe haar nog de gelegenheid zou worden gelaten.

Met haar scherpe blik doorzag zij dadelijk, dat ook hier orde onder de honderd en dertig veroordeelden het éérst noodig was. Daarom bewerkte ze, dat de gevangenen in groepen werden verdeeld en gesteld onder de leiding van door haarzelf gekozen opzichters. Vervolgens ging ze op zoek naar een geschikt werkobject, met behulp waarvan de komende weken van de zeereis productief konden worden gemaakt. Haar praktische geest vond het tenslotte in het doen vervaardigen van dekens, kussens en schoudermantels, samengesteld uit talloze gekleurde wollen en katoenen lapjes.

Gedurende de vijf weken, die nog verliepen, eer het convictschip uitzeilde, werd nu onder haar leiding propaganda gemaakt voor het bijeen brengen van het benodigde werkmateriaal. Spoedig stroomde dat in groote hoeveelheden toe, mede dank zij de hulp van eenige firma's, die zich voor het geval interesseerden.

De gevangenen werden voorgelicht en geholpen en haar werd duidelijk gemaakt, dat zij haar producten later vrij gemakkelijk zouden kunnen verkoopen. Dat bleek ook inderdaad het geval te zijn, want reeds onderweg werden de lappendekens, op het schip gemaakt, voor £ 1.— per stuk van de hand gedaan. Dat had tot gevolg, dat de veroordeelden op de plaats harer bestemming arriveerden in het bezit van eenig geld, waarmede zij zich daar van het noodzakelijkste konden voorzien. En, wat nog belangrijker was: dat zij, dank zij deze middelen niet meer, als tot dan toe het geval was geweest, overgeleverd waren aan de slechte sujetten, die haar al in de haven en op de kade opwachten...

Maar nóg waren de bemoeiingen van mevrouw Fry en haar vriendinnen niet ten einde. Zij zagen, dat de vrouwen, die dikwijls haar kinderen bij zich hadden, met geweld zelfs van haar zuigelingen werden beroofd, eer ze op het schip werden toegelaten, wat de verschrikkelijkste tooneelen gaf. Aanstonds werd contact gezocht met de Overheid en het gelukte werkelijk, de vrouwen haar kinderen terug te doen geven. Dat bracht echter dadelijk weer nieuwe beslomeringen. Want nu moest ook voor die

jongens en meisjes gezorgd worden. Ergens in het vooronder van het schip werd een plek vrij gemaakt en als schooltje in gebruik genomen. Daar zouden zij, die er voor in aanmerking kwamen, tijdens de zeereis leeren lezen en handwerken; het laatste opdat ze door naaien en breien nuttig bezig zouden kunnen zijn.

We kunnen slechts gissen, hoeveel arbeid en inspanning al deze zorgen van mevrouw Fry en de haren medebrachten. Vijf weken lang waren ze van vroeg tot laat in de weer. Telkens rezen nieuwe moeilijkheden, telkens waren er weer andere bezwaren te overwinnen. Doch eindelijk was alles toch gereed: de vrouwen en de kinderen waren voorzien van alles, wat ze behoefden; hun kleding was in orde, ze droegen zelfs goede schorten en zagen er netjes uit; er waren Bijbels en gebedenboekjes, het werkmateriaal was aan boord en een aantal kleine, stichtelijke geschriften was nog uitgedeeld. Straks zou het schip de haven verlaten.

Voor het laatst liet mevrouw Fry alle gevangenen bijeen komen om ze nog éénmaal toe te spreken en te bemoedigen. De kapitein stond naast haar en ze werd omringd door de leden van haar vereeniging. Zelfs klonnen de matrozen in het want om toch geen detail van het schouwspel te behoeven missen. Onder groote stilte sloeg mevrouw Fry haar Bijbel op en las daaruit de 107de Psalm voor. Daarna knielde ze op het dek en bad God ernstig om Zijn onmisbare zegen voor allen, die hier bijeen waren en op het punt stonden, voor goed het vaderland te verlaten. De ontroering was groot en menige verharde zondares pinkte tersluiks een traan weg. Even later werden de dames in een sloep naar de wal geroeid, nageogd door de vrouwen, die een mooie herinnering zouden bewaren aan haar opofferende liefde.

Uitbreiding

Zoo ving Elizabeth Fry een arbeid aan, die spoedig het begin bleek van een activiteit, welke zich voortdurend meer ontplooidde. Maar die — hoe kon het anders — dan ook niet beperkt bleef tot haar, die ermede begonnen was, noch tot de kring dergenen, die mede de hand aan de ploeg hadden geslagen.

Sinds mevrouw Fry zich met de zorg voor de gedeporteerden begon bezig te houden, kreeg ook de regeering meer aandacht voor deze aangelegenheid. Op aandringen van de Vereeniging tot verbetering der vrouwelijke gevangenen werden allerlei wantoestanden de een na de ander opgeruimd. Vrouwen, die moeders van zoogende kinderen

waren, behoeften pas sloop te gaan, wanneer hun baby dat veroorloofde; zij, die haar kinderen wenschten mede te nemen kregen daartoe permissie voor alle kleinen tot zeven jaar oud; het werd verboden, de gevangenen geboeid aan boord te brengen of daar in die toestand te houden.

De verbeteringen, die aangebracht werden teekenen overigens duidelijk, welke toestanden tot dan toe geheerscht hadden. Eenmaal attent gemaakt op het lot der gedeporteerden, zorgde de Overheid er in de volgende jaren voor, dat ook de ontvangst in de kolonie verbeterd werd. Niet alleen werden op de schepen betaalde opzichters aangesteld, die een wel-omschreven verantwoordelijkheid te dragen kregen, doch in de haven, waar de ontscheping plaats vond, werden barakken gebouwd, die de vrouwen eenige tijd konden huisvesten.

Elk jaar voeren vier of vijf convict-schepen naar Australië, doch sinds mevrouw Fry's vereeniging zich met de gevangenen bemoeide, vertrok er geen meer zonder dat zij alles had gedaan, wat de leden vermochten om het leven en het verblijf der deerniswaardige schepsels althans dragelijk te maken.

Ook nu bleef het eene werk het andere uitlokken. Newgate telde veel méér vrouwelijke gevangenen dan waarmede de Vereeniging zich aanvankelijk had bemoeid en er waren overal in het land gevangnissen, waar de toestanden al even menschonteerd waren als te Londen. Het lag wel voor de hand, dat mevrouw Fry met eigen oogen wilde zien, hoe erg het elders gesteld was. Tot dat doel ging zij in de volgende jaren bij herhaling op reis om in Engeland, Schotland en Ierland de oude kasteelen en vervallen, vochtige gebouwen te bezoeken, welke in de regel tot gevangnissen waren ingericht en ontdekte, hoe ellendig de behuizing, hoe totaal onvolkomen de verzorging der gevangenen vrijwel overal was.

Steeds zocht zij dan contact met de plaatselijke magistraat, hetzij ze bezoeken bracht of brieven schreef en bepleitte dan een betere behandeling der gedetineerden. In tal van plaatsen verzocht en kreeg zij toegang tot de vrouwen-afdeelingen. Daar sprak ze de menschen dan vriendelijk en openhartig toe, predikte hen het Evangelie van Gods vergevende zondarsliefde en bad met haar. Telkens weer sloeg zij haar Bijbel op en altijd wist zij die stukken te kiezen, waarvan de inhoud recht tot het hart der vrouwen spreken moest. Haar stem was helder en duidelijk; volkomen eerlijkheid en een groote, innerlijke goedheid straalde uit al haar woorden en wie haar hoorden kwamen bijna altijd onder de indruk van haar zeldzame, hoogstaande persoonlijkheid.

Waar zij maar kon spoorde zij anderen aan, het voorbeeld van de Londensche Quakergemeente te volgen en vereenigen op te richten, die het welzijn van vrouwelijke gevangenen beoogden. Maar ook zonder dat zijzelf het initiatief daartoe nam ontstonden zulke kringen en gezelschappen in vele steden en stadjes.

Reeds na eenige jaren achtte mevrouw Fry het nuttig, al die plaatselijke vereenigen in één groote landelijke samen te smelten. Haar pogingen in die richting hadden het gewenschte succes en in 1821 kwam de „British Ladies Society for promoting the reformation of female prisoners” tot stand.

Van heel de arbeid dier Vereeniging bleef mevrouw Fry in de jaren die volgden de ziel, al was zij spoedig niet meer de eenige op de voorgrond tredende persoon in de beweging. Iedere dag bereikten haar talrijke brieven van de meest verschillende inhoud, die zij zoo serieus mogelijk stuk voor stuk beantwoordde. Maar elk jaar groeide haar correspondentie met vereenigingsbesturen, overheids-personen, gevangenisdirecteuren en ontslagen gevangenen in binnen- en buitenland. Daarom riep ze op de duur de hulp in, eerst van één, later van twee harer dochters, die haar jarenlang trouw terzijde stonden.

In latere jaren breidde zij het terrein van haar belangstelling en bemoeienissen uit tot ver buiten Engeland. Op verschillende achtereenvolgende reizen bezocht ze Frankrijk, Zwitserland, Duitschland, België, Nederland en Denemarken, overal zich nauwkeurig op de hoogte stellend van het lot der vrouwelijke gevangenen, overal — waar dat noodig was — vereenigen stichtende, die de belangen dezer veroordeelden tot de hunne maakten.

Welke huiselijke moeilijkheden zij ook te dragen kreeg — en het ware er vele en zware — hoe zwak haar gezondheid vaak ook mocht zijn, altijd arbeidde zij, was ze bezig met het werk, dat ze eenmaal ter hand had genomen, ijverig en vol liefde, verstandig en met veel doorzicht handelend, sprekend, schrijvend.

In 1824, vlak vóór de zaken van haar echtgenoot een zeer ernstige crisis te doorstaan kregen, stelde mevrouw Fry een geschrift op ten behoeve van de leden der „Society”, die zich regelmatig gevangenisbezoek tot taak stelden. Daarin betoogde zij allereerst, dat bezoek en toezicht eigenlijk niet alleen de gevangnissen, doch ook de ziekenhuizen, krankzinnigen-gestichten en werkhuizen gelden moest. En dan besprak ze gedetailleerd al wat de zorg voor de gevangenen of de verpleegden betrof: haar materiele verzorging, haar werkverschaffing, voeding, kleeding en onderwijs. Ook over den geest, waarmede de bezoeksters beziel dienden te zijn zeide ze behartigenswaardige woorden. Zoo wees zij erop, dat men immer te bedenken had, dat niet alleen de gevangenen, doch, volgens het Bijbelwoord, „wij allen hebben gezondigd en derven de heerlijkheid Gods.” Dat men de vrouwen altijd met liefde tegemoet diende te treden om de smeulende vonk van het goede, diep in haar hart, aan te wakkeren en aan te blazen. Maar ook vroeg ze, dat men de vrouwen steeds vertrouwen schenken zou en haar van dat vertrouwen zou pogen te overtuigen door haar bepaalde verantwoordelijkheden te dragen te geven.

De inhoud van dit boekje kwam de schrijfster goed van pas, toen zij acht jaar later de uitnoodiging ontving van een Lagerhuis-commissie om te adviseeren terzake van de bestraffingswijze van z.g. secundaire vergripen. Bij die gelegenheid toonde mevrouw Fry zich een krachtig tegenstandster van cellulaire opsluiting, zooals die sinds haar eerste optreden in toenemende mate werd toegepast. Ze wees op de groote nadeelen, die ze daarvan dachtte en betoogde, dat geestelijke afstomping het gevolg zou zijn van langdurige eenzaamheid.

(Wordt vervolgd.)

P. H. MULLER

ELIZABETH FRY

1780—1845

Omstreeks 1825 werd het bankiershuis der firma Fry in ernstige moeilijkheden gebracht en hoewel het zich kon staande houden, moesten de Fry's zich persoonlijk sterk gaan beperken. Zeer tot hun spijt werden ze genoopt het landgoed Plashet te verkoopen en ook verlieten ze het groote Londensche huis voor een kleinere woning in een der voorsteden. Dat bracht allerlei zorgen mede, ook voor Elizabeth, maar haar hart hing niet aan weelde en materieele welstand. Wat haar het meest speet was, dat ze nu voortaan niet meer het gezelschap der vrienden gastvrij in haar eigen huis zou kunnen ontvangen. Haar oudste zoon, onderwijl gehuwd en medefirmant van zijn vader, ging het oude huis in St. Mildred's Court bewonen. Mevrouw Fry gevoelde zich — zooals uit haar briefwisseling blijkt — al vrij spoedig in de nieuwe omgeving weer geheel thuis. Ze kon zich gemakkelijk in de gewijzigde omstandigheden aanpassen en toonde zich ook in dit opzicht een persoonlijkheid boven de middelmaat.

Reizen

Na de krach van 1828—'29 gingen de zaken echter in de volgende jaren langzamerhand weer wat beter en dat veroorloofde het echtpaar Fry af en toe een buitenlandsch reisje te maken. In 1838 gingen zij beiden zoo voor het eerst naar Parijs. Maar er kwam van vacantie eigenlijk niet veel, want „de moeder der gevangenen” was, dank zij haar arbeid, een algemeen bekende persoonlijkheid geworden. Zoodra zij de Fransche hoofdstad bereikte, werd ze door tal van vooraanstaande figuren bezocht, terwijl ze van andere de uitnoodiging ontving, hun gast te willen zijn. Zelfs het koningspaar ontving haar in audiëntie.

Bij haar talrijke bezoeken aan Fransche gevangenen moest mevrouw Fry constateeren, dat de toestanden er even verschrikkelijk waren als in haar eigen vaderland en de omstandigheden in St. Lazaire, de vrouwengevangenis van Parijs achtte ze zelfs erger dan ze in Newgate had gevonden. Het volgende jaar bracht haar opnieuw in Frankrijk en ditmaal naar het zuiden des lands, waar ze, te Toulon, kennis nemen kon van het beruchte leven der galeislaven. Een verademing was de reis naar Zwitserland, die daarop volgde, in welk land het gevangeniswezen zooveel beter was ingericht dan in Frankrijk.

1840 zag Mevrouw Fry in België. Ze bezocht

er de gevangenissen van Gent en Vilvoorde en Koning Leopold ontving haar persoonlijk, teneinde van haar te vernemen, hoe haar oordeel over de beide inrichtingen luidde.

Te Berlijn, waarheen zij vervolgens reisde, werd ze aan het Pruisische hof met groote hartelijkheid en belangstelling ontvangen. Op al deze reizen beijverde de bekwame vrouw zich, in de steden, die zij bezocht, vergaderingen te beleggen, waar in de regel het initiatief genomen werd tot het oprichten van een afdeeling der Vereeniging tot hervorming van het gevangeniswezen.

Voor ons land was het bezoek, dat mevrouw Fry hier in 1841 bracht van niet geringe beteekenis. Koning Willem II ontving haar ten paleize in Den Haag. Op deze reis werd mevrouw Fry vergezeld van haar broeder, Joseph Gurney, den ijverigen medestander van Wilberforce, den bestrijder der slavernij en van de slavenhandel. Tijdens de genoemde audiëntie ontstond er tusschen den Koning en hem een levendig gesprek over het gevangeniswezen in West Indië, Gurney was daar persoonlijk geweest en kon Willem II dus uit eigen aanschouwen de verzekering geven, dat de toestanden er betreuenswaardig waren. Zijne Majesteit zegde aanstonds toe, dat deze aangelegenheid Zijn aandacht zou ontvangen.

Te Den Haag was mevrouw Fry de gast van Gravin Van Hogendorp, bij wie ze ook mevrouw Groen van Prinsterer ontmoette. De beide voorname dames hadden de grootste belangstelling voor de arbeid onder de vrouwelijke gevangenen. Wie weet, hoeveel b.v. mevrouw Groen en haar echtgenoot immer deden voor de armen en behoeftigen, zal zich kunnen voorstellen, dat zij het werk van Mevrouw Fry met aandacht hadden gevolgd.

Een andere Nederlandsche vrouw, die zich met christelijk-sociaal werk bezig hield, was mevrouw Van Meerten Schilperoort, die sinds de twintiger jaren te Gouda ijverde voor verbetering van het lot der vrouwelijke gevangenen daar. Met behulp van den Frieschen philantroop Suringar had zij de stoot gegeven tot de oprichting van een afdeeling van het „Genootschap tot zedelijke verbetering van gevangenen.” En het was dan ook het bestuur van deze vereeniging, dat mevrouw Fry officieel ontving, toen zij, uit Den Haag komende, Gouda bezocht. In haar dagboek teekende ze een en ander aan over de treurige toestanden, die in de vrouwengevangenis daar bestonden.

Eenige jaren later zou een ander belangstellend Christen, ditmaal een man, dezelfde inrichting be-

zoeken en er de ervaringen opdoen, die hem bewogen tot het ondernemen van een werk, dat te onzert zoo bijzonder gezegend zou worden. Het was Ottho Gerhard Heldring, de stichter van de Zettensche inrichtingen.

Behalve Den Haag en Gouda bezocht mevrouw Fry achtereenvolgens nog Amsterdam, Utrecht, Zeist en Zwolle. Daarna reisde zij naar Denemarken, waar de Koningin haar in eigen persoon begeleidde tijdens een bezoek aan tal van scholen en instellingen.

De laatste reis, die zij ondernam, voerde mevrouw Fry in de winter van 1843 weer naar Parijs. Daar viel weer veel werk te doen, maar er was ook veel reden tot blijdschap over de resultaten, die een jarenlang onvermoeid arbeiden begonnen af te werpen. Dank zij het werk dergenen, die door mevrouw Fry's krachtige voorbeeld, door haar woord en geschrift tot nieuwe inzichten waren gekomen en haar werk voortzetten, werden de toestanden in de gevangnissen langzamerhand dragelijker. Ook begon men in de gedetineerden hulpbehoevende medemenschen te zien, die men moest trachten te steunen en op te heffen. De galeistraaf werd door dwangarbeid vervangen en de celstraf werd beperkt.

Andere werkzaamheden

Na al het voorgaande zouden we de lezers evenwel een onvolledig beeld geven van mevrouw Fry's omvangrijke arbeid, zoo we er ons slechts toe bepaalden te vertellen, wat zij deed ten behoeve van vrouwelijke gevangenen. Eigenlijk was deze vrouw voortdurend bezig met de een of andere arbeid ten behoeve van medemenschen, die op eenigerlei wijze hulp en steun behoefden.

Daarbij lag het wel het meest voor de hand, dat zij met haar heldere inzicht in de samenhang van feiten en verschijnselen op de duur tot de erkenning komen moest, dat er middelen beraamd dienden te worden, welke ten doel hadden, te voorkomen, dat vrouwen en meisjes in de gevangnissen geraakten. Daarom zette zij er zich toe, daklooze en verwaarloosde meisjes een toevluchtsoord te stichten en ook asylen in te richten voor vrouwen in het algemeen en voor ontslagen gevangenen in het bijzonder.

Maar zij strekte haar liefhebbende bemoeienis vervolgens nog verder uit door de stichting van een tweetal vereenigingen met een ander doel, n.l.: de „District visiting society” en het genootschap van de „nursing sisters”. De taak van de vrouwen, die zich bij deze vereenigingen aansloten was, hulp te verleen in gezinnen, doch ook in ziekenhuizen en inrichtingen. Eigenlijk hebben we bij deze „visiting” en „nursing” zusters te maken met de eerste vereeniging van christelijk-sociale werksters. De eerste moesten huisbezoek doen in arme en noodlijdende gezinnen, daar de vrouwen bijstaan met raad en daad en haar, waar noodig, practisch en effectief leeren arbeiden. De tweede hadden zich te belasten met de verpleging van zieken in particuliere milieus en in ziekenhuizen.

Spoedig na de stichting van deze verpleegsters-vereeniging nam de later bekend geworden Florence

Nightingale eenige tijd deel aan deze arbeid. In een tijd, toen het werk der ziekenverpleging werd overgelaten aan vrouwen zonder eenige ontwikkeling of begrip van hygiëne, was de plichtsgetrouwe, nauwgezette arbeid der „nursing sisters” onder de eminente leiding van mevrouw Fry een ware weldaad.

Het vele werk, dat zij als gevolg van haar verschillende initiatieven dagelijks had te verzetten, sloopte op de duur echter haar toch reeds beperkte krachten. Vooral haar reizen vergden veel van haar en hoewel het grootste deel van haar omvangrijke correspondentie door haar dochters werd afgedaan — zooals we reeds aanstipten — bleef er voortdurend veel te doen en te bespreken, moesten bezoekers uit binnen- en buitenland worden ontvangen en waren er allerlei, al en niet officieele verplichtingen, waaraan mevrouw Fry zich moeilijk kon onttrekken.

Bij dit alles kwam, dat zij het, ook in de latere jaren van haar leven, in haar particuliere omstandigheden lang niet gemakkelijk had. Sommigen harer opgroeiende kinderen wendden zich van het Quakergeloof hunner ouders af en Elizabeth's oudste dochter huwde een man, die niet tot de kring der Vrienden behoorde. Soms werden de dagelijksche godsdienstoefeningen door de gezinsleden wel gemeden uit vrees, dat Mevrouw Fry daarin voor haar persoonlijke meeningen zou opkomen. Dat alles moest haar wel grieven, te meer omdat zij zich met al de leden van haar uitgebreide familie ten nauwste verbonden gevoelde en immer medeleefde met al, wat ieder hunner ondervond en beleefde.

Niet minder moeilijk had zij het door haar telkens terugkeerende ziekte, want dat zij in haar arbeid — vooral echter in de zorgen voor de haren — gehinderd werd door het gedwongen verblijf in de ziekenkamer, kon zij maar moeilijk verdragen. Wel poogde zij geduldig te zijn en betoonde zij zich ook als lijderes een waar geloovige, doch ziekte maakte haar altijd gedrukt en neerslachtig.

Dood

Na haar bezoek aan Parijs in 1843 werd het mevrouw Fry duidelijk, dat zij haar lichaamskrachten verbruikt had. Zelf schreef zij reeds eenige jaren eerder, dat ze gevoelde, het einde van haar leven zeer nabij te zijn, doch haar groote wilskracht maakte haar laatste reis nog mogelijk. Daarna werd ze spoedig bedlegerig en wanneer ze een enkele maal nog op straat kwam, moest ze door haar man of een harer dochters in een rolstoel gereden worden. Het liefst bezocht ze dan een der bijeenkomsten der Vrienden, waar ze al sinds lang niet meer voorging of sprak. Doch vóór haar overlijden werd de geest nog éénmaal vaardig over haar en in de laatste samenkomst, die zij bijwoonde, sprak ze zeer indrukwekkend over Jesaja 33: „Mijn oogen zullen den Koning zien in Zijn schoonheid...”

Het duurde evenwel nog lang, eer haar diepste verlangen vervuld werd. Eerst op 13 October 1845 ontsliep zij in de leeftijd van vijf en zestig jaar, juist toen de zon opging en de eerste stralen van het morgenlicht door het raam van haar kamer naar binnen wierp.